

Helyzetjelentés az Európába érkező menekült és migráns gyerekekről Magyarországon (2015. október)

Az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány aggodó figyelemmel kísérte a menekült, menedékkérő, migráns gyerekek helyzetét, körülményeit, mióta a jelenleg is tartó menekültválság elérte hazánkat 2015-ben.

Az UNICEF szervezeti és működési felépítésének megfelelően helyi humanitárius programot nem folytathatunk, ezért hazánkban az UNICEF Magyar Bizottsága azért dolgozik a kialakult menekültválságban, hogy minden érintett döntéshozó és eljáró személy, minden migráns gyereket, mindig, mindenekelőtt és elsősorban saját joggal rendelkező gyermekként ismerje el.

2015 január-október között Magyarországra

- 390 862 migráns érkezett,
- 176 544 menedékkérelmet nyújtottak be,
- a legtöbb Szíriából, Irakból és Afganisztánból érkeztek.

2015. június 30-ig, **3779 kísérő nélkül**
érkező gyereket regisztráltak

Erre vonatkozóan 2015. szeptemberében írásbeli kérést és felhívást intéztünk a hazai döntéshozó és eljáró szervek felé (ORFK, BRFK, Belügyminisztérium, Honvédelmi Minisztérium, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal), hogy az ENSZ Gyermekjogi egyezményével összhangban minden erőfeszítést tegyenek meg azért, hogy ezek a gyerekek megfelelő segítséget és megfelelő

védelmet kapjanak, amíg átmenetileg vagy tartósan hazánkban tartózkodnak.

Az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány valamint, az UNICEF genfi központjának és európai regionális központjának " hazánkban látogatást tett, gyermekjogi-gyermekvédelmi munkatársaival közösen párbeszédet kezdeményeztünk a magyar kormányzati és nem-kormányzati szereplőkkel a kialakult válságra válaszképpen adandó, a gyermekek helyzetét érintő megalapozott és jó döntések támogatása érdekében.

Egyúttal a kormányzat számára világossá tettük gyermekjogi aggályainkat és ajánlásokat tettünk.

Létrehoztunk honlapunk egy külön tudástárát, nemzetközi és hazai tevékenységünk bemutatására a menekültkérdésben. (<http://unicef.hu/menekult-gyerekek/>)

Az elmúlt négy év alatt 13,9 millióval nőtt a menekültek száma világszerte, így 2014-ben 59,5 millió menekült volt a világban, és összesen 230 millió embernek kellett elhagynia otthonát.
A menekültek több mint fele pedig gyerek!

Néhány aggodalomra okot adó kérdés:

Jogszabálymódosítások és hatásai

A nemzetközi kötelezettségekből fakadó védelemhez való hozzáférés nehézségei a gyerekek vonatkozásában

Megerősítjük az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosságának és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának aggodalmátⁱⁱⁱ, miszerint a 2015. szeptember 15-vel hatályossá vált menekültügyi szabályozás módosításai több ponton ellentétesek nemzetközi kötelezettségeinkkel, így mindenek előtt a hazánk által is ratifikált 1951. évi Genfi egyezményvel és az ENSZ 1989. évi Gyermekjogi egyezményével. A migráns és menedékkérő gyerekeknek hozzáférést kell biztosítani a menekültügyi eljáráshoz és más, ezt kiegészítő, nemzetközi védelmet nyújtó mechanizmusokhoz, életkoruktól függetlenül.

A gyerekek kriminalizálása

Az új menekültügyi szabályozás eredményeképpen lehet elzárással és fogva tartással sújtani gyerekeket, büntetőeljárás nyomán. Holott menekült és migráns gyerekeket - ebbéli státusuk okán - nem lehet elzárni vagy fogva tartani sem büntető-, sem közigazgatási eljárásban.

A módosított büntetőeljárás szabályok értelmében a fiatalkorúakra vonatkozó speciális, védő rendelkezések nem alkalmazhatók, vagyis a 14-18 év közötti gyermekek – legyen szó

menekült, menedékkérő, migráns vagy magyar állampolgárságú gyermekről – ügyében lefolytatott eljárások során a felnőttekre vonatkozó szabályok érvényesülnek.

A módosítás alapján nem kerül sor gondnok kirendelésére sem, a szülő, törvényes képviselő sem érvényesítheti jogait még akkor sem, ha Magyarországon tartózkodik és a vádemelés elhalasztásának kedvezőbb, szélesebb körben alkalmazható szabályai és a bizonyítás, fiatalkorúakra kedvezőbb speciális elvei (pl. poligráfós vizsgálat tilalma) sem érvényesülhetnek.

Az új jogszabályi környezet, a gyerekekre vonatkozó specializálás hiánya miatt, nincs összhangban nemzetközi kötelezettségeinkkel.

A gyerek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének felmérése és meghatározása^{iv} és az eljárási garanciák hiányosságai

Jelenleg nincs olyan eljárás és kellő számú, megfelelően képzett szakember, aki a gyermeket érintő valamennyi döntés, valamennyi szakaszában biztosítani tudná legfőbb (mindenek felett álló) érdekének felmérését, meghatározását és annak biztosítását.

Hiányosságok a segítők közötti koordinációban és a tájékoztatásban

Míg az állami szervek elsősorban a rend-, és honvédelem részéről voltak jelen, ugyanakkor nagyszámú civil segítő dolgozott a menekült és migráns gyermekeket fogadó helyszíneken, közöttük azonban nem volt központi strukturált együttműködés, koordináció.

A gyerekek számára egyáltalán nem elérhetőek gyermekbarát-információs anyagok jogaikról, lehetőségeikről.

Az ENSZ Gyermekjogi egyezményének 17. cikke szerint minden gyereknek joga van a megfelelő tájékoztatáshoz, tehát úgy, hogy azt meg is értse. A menekült és menedékkérő gyerekek számára különleges jelentőséggel bír, hogy a saját nyelvükön, az érettségüknek megfelelő nyelven valódi tájékoztatást kaphassanak arról, mi, miért történik velük, milyen jogaik és kötelességeik vannak.

A kísérő nélküli és gondviselőiktől elszakított kiskorúak helyzete

Az otthonukat elhagyni kényszerülő kiskorúak rendkívül kiszolgáltatottak, s fokozottan ki vannak téve fizikai, pszichés traumáknak, szexuális bántalmazásnak. Különösen a háborús övezetekből menekültek között gyakori az olyan gyermek, aki menekülése előtt elvesztette szüleit, közvetlen hozzátartozóit.

A kísérő nélküli kiskorúakat gyakran éppen gyermek mivoltuk miatt üldözték, illetve fenyegették bántalmazással, gyermekházassággal, vagy korhatár alatti katonai besorozással.

A gyermekek szüleik, rokonaik helyzete, tevékenysége vagy véleménye miatt is kerülhetnek olyan helyzetbe, amelynek következményeképpen olyan véleményt tulajdoníthatnak nekik, amelyek miatt szintén üldözés érheti őket.

Jelenleg nincs olyan eljárás, amely megfelelően biztosítani tudja a kísérő nélküli kiskorúak védelmét, különösen, ha meg kell állapítani –

hivatalos dokumentum híján – a gyermek életkorát.

Az életkor-meghatározást kevésszámú általános orvos végzi, külön a migrációra vonatkozó képzettség, többletismeret nélkül. Multidiszciplináris (és nemcsak medikális), a kulturális háttérre is tekintettel lévő, a gyám által ellenőrzött módon történő életkor-meghatározásra lenne szükség – mindennek rendszerszintű hiánya már több ombudsmani jelentésben is megfogalmazódott problémaként.^v

A kísérő nélküli kiskorúak számára a gyámkielölés lassú és a gyám csak akkor tud bekapcsolódni az eljárásba, amikor a gyerekek akár már messze járnak és addig nem kaptak kellő információt és tájékoztatást jogaikról, lehetőségeikről.

Problémás a családgyejesítést lehetővé tevő eljárás rendszer is.

Bár sok migráns gyermek számára Magyarország „csupán” tranzitország úticéljuk felé, fontosnak tartjuk, hogy ez ne szolgálhasson mentséggént a hazai gyermekvédelmi rendszer és más szakemberek számára, akik gyakran természetesnek veszik, hogy a gyerekek egy idő után „eltűnnek.”

A migrációban érintett gyerekekre vonatkozó információk szórtak és hiányosak.

Jelenleg nem lehet pontos és átfogó képet kapni a menekült, migráns gyerekek számáról és helyzetéről, sem a kormányzat, sem más erre

kijelölt, alkalmas szervezet (pl. ombudsman) nem végez rendszeres és kifejezetten e gyerekekre vonatkozó monitoringot.

Ahhoz, hogy a gyermekek számára a legmegfelelőbb szakpolitikai döntést lehessen meghozni, elengedhetetlen az érintettek számának, sajátosságaiknak pontos ismerete és szükségleteik felmérése.

Ezért felhívjuk minden érintett döntéshozó figyelmét a következőkre:

A gyermekeket megilleti a nemzetközi védelem az üldöztetés ellen!

Ez a jog minden gyermeket megillet az 1951. évi Genfi egyezmény és az 1989. évi Gyermekjogi egyezmény alapján.

A gyermekeket és a családokat nem lehet olyan államokba visszaküldeni, ahol felmerül a kockázata annak, hogy emberi jogait megsértik (visszaküldés-tilalma)!^{vi}

ⁱ <http://unicef.hu/az-unicef-magyarorszag-felhivasa-a-menekult-gyerekekert/>

ⁱⁱ UNICEF Central and Eastern Europe and Commonwealth of independent States Regional Office.

ⁱⁱⁱ <http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/hirek/2015/magyarorszag-ne-kapkodva-valtoztasson-menekultugyi-rendszeren.html>

A gyermekeket meg kell védeni a visszaküldéstől és annak a kockázatától, hogy bele kerülnek a „visszaküldés láncolatába”- ami azt jelenti, hogy a gyermekeket végül jogellenesen visszaküldik származási országukba.

Visszafordítani egy menekültet egy harmadik országba, elősegíti a „visszaküldési lánc” kockázatát.

Minden esetben és minden döntésben biztosítani kell a család egységét és meg kell előzni a családok különválasztását.

A gyermeket akarata ellenére nem lehet különválasztani szüleitől.

A család többi tagjának jogállását a gyermeket érintő kérdésekben kiterjesztően kell értelmezni, mintsem, hogy az alapot adjon a gyermek családtól való különválasztásához.

Nem lehet kriminalizálni a menekült és migráns gyermekeket és családjaikat.

Az államoknak biztosítaniuk kell, hogy nem büntetik a menekült és migráns gyermekeket és a családjaikat pusztán az illegális határátlépés vagy csupán az államban tartózkodásuk miatt.^{vii}

A menekült és migráns gyermekeket nem lehet fogva tartani migrációs státuszukra tekintettel (sem büntető-, sem közigazgatási eljárásban).

A fogva tartás nem indokolható csupán azzal, hogy a gyermek kísérő nélküli, vagy családjától elválasztották, vagy migrációs illetve tartózkodási jogállására vagy annak hiányára tekintettel, illetve a családjának migrációs és tartózkodási jogállására tekintettel sem.

^{iv} Lásd erről az UNICEF és a UNHCR közös kiadványát: Épségben és biztonságban. Mit tehetnek az államok annak érdekében, hogy a kísérő nélküli és gondviselőiktől elszakított kiskorúak mindenek felett álló érdeke megfelelően érvényesüljön Európában.

^v Lásd: AJBH 3070/2012. számú jelentés.

^{vi} Az 1951. évi Genfi egyezmény 33. cikk

^{vii} Az 1951. évi Genfi egyezmény 31. cikk (1) bekezdése.